

УДК 378(71)

К. В. Сімак

ЕТАПИ РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ КАНАДИ

У статті досліджено чотири історичні періоди розвитку студентської академічної мобільності в Канаді, визначено головні чинники, які вплинули на типологію та характер досліджуваних процесів. Охарактеризовано діяльність суб'єктів організації студентської мобільності у системі вищої освіти Канади.

Ключові слова: етапи розвитку, академічна мобільність, система вищої освіти, Канада.

В статье исследованы четыре исторические периоды развития студенческой академической мобильности в Канаде, определены главные факторы, которые повлияли на типологию и характер исследуемых процессов. Охарактеризована деятельность субъектов организации студенческой мобильности в системе высшего образования Канады.

Ключевые слова: этапы развития, академическая мобильность, система высшего образования, Канада.

The development of student academic mobility in Canada during four historical periods was investigated in the article. The main events that caused the type and the nature of the process are defined. The policy-makers of national and international level are determined and classified in the article.

Keywords: stages of development, academic mobility, higher education, Canada.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Підвищення рівня української освіти до стандартів розвинених країн світу та інтеграція України у міжнародний освітній простір зумовлює необхідність вивчення та осмислення кращих педагогічних практик в умовах інтернаціоналізації вищої освіти. Академічна мобільність як найбільш розвинена форма інтернаціоналізації вищої освіти набула стрімкого поширення у розвинених країнах, зокрема в Канаді. Зараз, академічна мобільність студентів розглядається як гарантія існування та розвитку канадського вищого навчального закладу. Студенти, які беруть участь у короткострокових та довгострокових програмах мобільності, повертаючись у своє академічне середовище не лише створюють необмежений інформаційний простір, а й уможливають обмін передовим досвідом, набуваючи полікультурних компетентностей та підвищуючи професійну самореалізацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується запропонована стаття. Аналіз науково-педагогічної літератури та інформаційно-аналітичних доповідей міжнародних організацій засвідчив, що дослідження новітніх глобалізаційних процесів освіти у розвинених англійських країнах стало предметом дослідження А. А. Сбруєвої, С. В. Вербицької; розвиток академічної мобільності в контексті транснаціональної освіти вивчають Н. М. Авшенюк, О. В. Сагінова; розвиток і модернізація вищої освіти Канади стали предметом вивчення таких канадистів як Н. В. Видишко, В. І. Павлюк, Н. В. Муқан, А. С. Чирва, І. С. Руснак. Більш детально проблему академічної мобільності студентів у Канаді висвітлено у працях канадських науковців, у яких систематизовано практичний досвід та розроблено теоретичне узагальнення. Зокрема, сутнісні ознаки та характеристики академічної мобільності досліджують Ш. Бонд, Д. Гудей, Дж. Найт; теоретичні й методичні підходи до інтернаціоналізації змісту освіти висвітлюють Д. Блум, Т. Веллі, Б. Мітчелла, Дж.П. Лемассон, Ю. Річардсон; програми академічних обмінів аналізують Т. Вотерспун, М. Мейген, М. Фуллан, Дж. Хамфріз, К. Ші та ін.

Метою нашої статті є встановити етапи розвитку академічної мобільності студентів на основі нормативно-правових документів та охарактеризувати основні напрями діяльності суб'єктів організації академічної мобільності студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Канада є однією зі світових провайдерів освітніх послуг. Відповідно до рейтингу найрозвиненіших країн світу, Канада посідає 6 місце, за рівнем життя – 7 місце у світі, також входить у 20 найпрестижніших університетів світу (Університет Торонто, Університет Макгіл). Канада забезпечує високу якість освіти, тому й приваблює все більше міжнародних студентів, які мають можливість отримати короткострокову або довгострокову освіту. Канада стала активною у плані академічної мобільності ще з 70-х р. минулого століття. Тож вона накопичила великий досвід і має довготривалу практику міжнародної академічної співпраці на федеральному та провінційному рівні.

Аналіз нормативно-правової бази, наукових розвідок канадських учених, діяльності національних громадських організацій з міжнародної співпраці у галузі освіти дозволив встановити етапи розвитку академічної мобільності студентів у системі вищої освіти Канади.

Щодо тлумачення терміна «етапи розвитку», звертаємось до Академічного тлумачного словника української мови, де «етапом» називається окремий період, стадія в розвитку певного педагогічного явища. Як справедливо зазначає М. М. Фіцула, дослідження етапів розвитку – це ґрунтовне вивчення встановлених наукою фактів, положень і особливостей досліджуваного процесу в рамках певного історичного періоду.

Початковий етап (1960–1980 рр.) відзначається перебігом процесів академічної мобільності, пов'язаних із історичними подіями, а саме: після Другої світової війни змінилися напрями потоків мобільної молоді; північноамериканські університети, в тому числі канадські, приваблювали все більше студентів із країн Азії, Латинської Америки та Африки. Таким чином, цей етап характеризується інтенсифікацією створення значущих національних та наднаціональних міжнародних організацій на території Канади (до прикладу, Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD), Асоціація університетів та коледжів Канади (AUCC), Канадське бюро з міжнародної освіти (CBIE), Рада міністрів освіти Канади (СМЕС), Канадська агенція з міжнародного розвитку (CIDA) тощо), що дало початок розвитку міжнародної співпраці між Півднем та Північчю. Варто зазначити, що відповідно до статистичних даних, представлених у звітах ЮНЕСКО та Світового банку, починаючи із 1962 р. простежується позитивна тенденція збільшення кількості міжнародних студентів, що вибирають канадські університети для здобуття вищої освіти закордоном. Тож, якщо у 1962 р. таких студентів було 8 518, у 1965 р. – 11 284, у 1968 р. – 17 424, у 1970 р. – 22 363, у 1975 р. – 22 700, у 1980 р. – 28 443, то в 1985 р. їх кількість становила 29 496.

Перехідний етап (1990–2000 рр.) характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій, мобільністю та портативністю навчальних програм курсів, посиленням процесів децентралізації управління освітою, та в результаті, скороченням бюджетних витрат на фінансування закладів вищої освіти. Було доведено, що вищезазначені передумови стали причиною реформування системи вищої освіти Канади. Протягом цього етапу відбулося підписання «Положення про міжнародну політику Канади» й «Угоди між Європейською спільнотою та Канадою», які врегульовували програми співробітництва у галузі вищої освіти (1995 р.) [3]. Визначальними рисами цього етапу стало підписання Північноамериканського консорціуму з співпраці у галузі вищої освіти в 1994 р. та запровадження у 1995 р. Північноамериканської програми мобільності, спрямованої на покращення партнерства між університетами Канади, США та Мексики. Відповідно до статистичних даних, число міжнародних студентів у Канаді зростало. Так у 1990 р. воно становило 35 187, тоді як у 2000 – 40 105. За даними звіту Організації економічної співпраці та розвитку (OECD), за 1998 рік міжнародні студенти приїздили до Канади вивчати різноманітні спеціалізації, а саме: 36% іноземних студентів вивчали бізнес та право, 17,5% – інженерію та будівництво, 18,3% – прикладні науки, 15,6% – гуманітарні науки, 12,3% – інші спеціальності.

Інтеграційний етап (2000–2008 рр.) було започатковано законом «Про вищу освіту» (2000 р.) [13], в якому зумовлюється необхідність відповідати викликам глобалізації освітнього простору та освітнім тенденціям, відзначається пріоритетність міжнародної співпраці канадських університетів та залучення студентів до участі в академічних двосторонніх обмінах. Протягом цього етапу було затверджено «Положення про міжнародну політику Канади» (2005) [7] та «Положення про канадські університети та Болонський процес» (2008) [4]. Доведено, що визначальною характеристикою цього етапу є залучення провінційних урядів Канади до створення міжнародних програм мобільності («Програма розвитку вищої освіти Онтаріо» (2005) [12], Декларація Вищої Ради освіти Квебеку «Інтернаціоналізація: Підтримка динамізму університетів Квебеку» (2005) [10], «Бізнес-план Міністерства вищої освіти провінції Альберта» (2007) [2], «Стратегія міжнародної освіти провінції Манітоба на 2009-2013 рр.» (2008) [11], «Стратегія міжнародної освіти Британської Колумбії» [5] та ін.). У цих програмних документах було зазначено подальші напрями розвитку академічної мобільності. Щобільше, Канада у цей період мала найбільший відсоток зростання міжнародних студентів – 67% у порівнянні із США, Австралією та Великобританією. Докладніше, кількість студентів 52 650 у 2002 році збільшилась до 87 798 у 2008 році. Згідно із статистичними даними ЮНЕСКО (2004 р.), країнам, до яких канадські студенти приїжджали на навчання були США (27 017 студентів), Великобританія (3890 студентів), Австралія (3 100 студенти), Франція (1 267 студентів), Німеччина (556 студентів). Подані нижче дані ілюструють, з яких країн до Канади прибуло найбільше міжнародних студентів (2004 р.): Китай (36 747 студентів), Корея (25 204 студенти), Сполучені Штати Америки (11 630 студентів), Японія (8 775 студентів), Франція (6 058 студентів).

Стратегічний етап (2008 р. – до сьогодні) характеризується детально продуманою маркетинговою політикою як окремих університетів, так і національних організацій, де діють домовленості політичного, економічного або міжуніверситетського академічного партнерства з метою залучення все більшої кількості студентів до участі у програмах академічної мобільності. Констатовано, що на цьому етапі посилюється роль федерального уряду Канади, так само як і неурядових міжнародних організацій.

цій, а також відділів із міжнародної академічної мобільності при університетах, які ведуть скоординовану діяльність. На цьому етапі прийнято положення «Презентація освіти Канади у світі, презентація світу Канаді: Маркетинговий план розвитку міжнародної освіти провінцій і територій» (2011) [9], розроблено «План дій Канадського консорціуму з маркетингу міжнародної освіти» (2011) [1], також федеральним урядом було затверджено нову «Стратегію з міжнародної освіти 2014 (IES)». Відповідно до даних, оприлюднених у додатках «Стратегії з міжнародної освіти 2014», станом на 2010–2011 н.р. загальна кількість міжнародних студентів становила близько 265 тисяч, з них майже 180 тисяч (68%) знаходилися в Онтаріо (42%), у Британській Колумбії (26%), а Квебек був третім найпопулярнішим місцем для навчання і приймав більше 38 тисяч (14%) міжнародних студентів. Канадське управління статистики (Statistics Canada) повідомляє, що у 2012 році із 265 377 іноземних студентів, які приїхали до Канади, 80 638 студентів походять із Китаю, 28 929 – із Індії, 26 203 – із країн Середнього Сходу та Північної Африки, 5003 – із Мексики, 3 429 – із В'єтнаму, 2 923 – з Бразилії. Таким чином, простежується розширення географічних меж академічної мобільності у канадських ВНЗ.

Вищезазначені факти переконують, що академічна мобільність студентів – це процес, за якого зовнішні чинники мають безпосередній характер впливу на досліджуваний процес. Так, у таб.1 представлені узагальнені висновки стосовно періодизації та суб'єктів організації академічної мобільності студентів у системі вищої освіти Канади.

Таблиця 1

Етапи розвитку та суб'єкти організації академічної мобільності студентів

Етапи розвитку академічної мобільності студентів у системі вищої освіти Канади		Суб'єкти організації академічної мобільності студентів у Канаді:
1	Початковий 1960–1980 рр.	<ul style="list-style-type: none"> – Наднаціональні, міжнародні й регіональні організації – Федеральний та провінційні уряди, урядові підрозділи – Освітні консорціуми – Національні центри освіти закордоном – ВНЗ, мережі інформаційних центрів при канадських університетах
2	Перехідний 1990–2000 рр.	
3	Інтеграційний 2000–2008 рр.	
4	Стратегічний 2008 р. – до сьогодні	

На нашу думку, розвиток академічної мобільності значно залежить від діяльності національних агенцій, міжнародних організацій, університетських консорціумів, федеральних і провінційних урядових департаментів та окремих ВНЗ. Більшість цих суб'єктів організації академічної мобільності у системі вищої освіти Канади були створені ще в 60-х роках ХХ ст. Проте, як і в минулому, так і на сьогоднішньому етапі вони продовжують відігравати визначну роль в організації академічних програм обміну, надаючи фінансування та підтримку програмам міжнародної академічної мобільності для канадських студентів закордоном та іноземних студентів у Канаді.

Серед агенцій національного рівня з розвитку академічної мобільності варто назвати Асоціацію університетів і коледжів Канади (AUCC 1911 р. засн.), Канадську університетську службу закордоном (CUSO 1961 р. засн.), Канадське бюро міжнародної освіти (СВІЕ 1966 р. засн.), Раду міністрів освіти Канади (СМЕС 1967 р. засн.), Канадське агентство міжнародного розвитку (CIDA 1968 р. засн.), Мережу освітніх центрів Канади (СЕС Network 1995 р. засн.). Ці та інші неурядові організації й об'єднання надають фінансування як для окремих студентів, так і для університетів Канади з метою розвитку міжнародної співпраці у сфері вищої освіти.

Асоціація університетів і коледжів Канади (AUCC) здійснює видання інформаційних матеріалів з питань академічної мобільності у системі вищої освіти Канади, адмініструє більше 150 стипендіальних і дослідницьких програм, національних й зарубіжних агентств і приватних компаній, реалізує міжнародні освітні проекти. На сучасному етапі 97 вищих навчальних закладів Канади, дипломи яких відповідають державним стандартам, об'єднані в Асоціацію університетів та коледжів Канади. Варто зазначити, що першим університетом Канади був Університет Лаваль, заснований у 1663 році. Щодо географічного розташування найбільших університетських кампусів, то 7 університетів знаходиться у Монреалі (провінція Квебек), 6 – у Галіфексі (провінція Нова Шотландія), 5 – у Ванкувері (провінція Британська Колумбія), та 5 – у Торонто (провінція Онтаріо), а також 3 – у Оттаві, столиці Канади. Найбільшим університетом Канади є Університет Торонто, студентська спільнота якого становила близько 70 000 студентів у 2013 році.

Канадська університетська служба закордоном (CUSO) представляє міжнародний волонтерський рух канадських університетів. Ця організація була заснована в Канаді в Університеті Макгілл у

Монреалі. Беручи участь у міжнародних освітніх програмах та стажуваннях, волонтери працюють у країнах, що розвиваються, у напрямку інклюзивної освіти, гендерної рівності, підготовки вчителів та керівників шкіл, викладання англійської як іноземної мови, тощо. У 2012–2013 навчальному році 152 добровольців і 71 партнерська груп працювали за освітніми програмами в 16 країнах світу.

Канадське бюро міжнародної освіти (СВІЕ) – це національна, білінгвальна, неприбуткова організація, що співпрацює з освітніми установами, громадськими й урядовими організаціями Африки, Азії, Латинської Америки, країн СНД, Центральної та Східної Європи. СВІЕ дбає про інтереси міжнародних студентів, як іноземних громадян, що навчаються в Канаді, так і канадських студентів, що навчаються за кордоном, через освітні обміни, стипендії, нагороди і стажування, технічну допомогу в галузі освіти та інших пов'язаних з ними послуг. У діяльність СВІЕ входить надання стипендій, реформування у сфері громадянського суспільства та державного сектора, надання науково-дослідних та інформаційних послуг, вдосконалення навчальних програм ВНЗ Канади, забезпечення професійного розвитку для міжнародних педагогів тощо.

Рада міністрів освіти Канади (СМЕС) – це міжурядовий орган, що представляє освітні інтереси провінцій і територій Канади на міжнародному рівні. Крім того, ця організація оцінює навички й компетенції канадських та іноземних студентів, розробляє звіти про міжнародну співпрацю канадських університетів, виступає спонсором статистичних досліджень у галузі освіти, забезпечує довідкову інформацію про визнання дипломів про вищу освіту та мобільність професійних кваліфікацій, надає корисну інформацію для іноземних студентів, що бажають навчатися в Канаді, тощо.

Канадське агентство міжнародного розвитку (СІДА) – це організація, що фінансує програми допомоги країнам, які розвиваються, і співпрацює з іншими канадськими організаціями державного та приватного секторів, а також із іншими міжнародними організаціями, діяльність яких спрямована на стабільний розвиток громад. Ще починаючи із 70-х до 90-х рр. ХХ ст., у рамках «Програми співпраці університетів (УСР)», «Програми співпраці коледжів (ССР)», та «Програми надання стипендій студентам університетів (УІСП)» було профінансовано близько 3 тисяч освітніх і наукових проектів між канадськими університетами та університетами Південної Америки. Таким чином, більшість тогочасних канадських університетів, близько 40, були залучені до міжнародної співпраці, що в результаті уможливило встановлення партнерських зв'язків у майбутньому та сприяло розвитку програм академічної мобільності.

Мережа освітніх центрів Канади (СЕС Network) – це приватна, неприбуткова організація, яка займається маркетингом освітніх послуг для іноземних студентів у Канаді. У світі існує 13 канадських освітніх центрів у таких країнах, як: Бразилія, Китай, Гонконг, Індія, Індонезія, Малайзія, Мексика, Росія, Сінгапур, Тайвань, Таїланд, Туреччина, В'єтнам. За допомогою зарубіжних офісів і трьох канадських офісів (у Ванкувері, Торонто і Монреалі), більше 245 університетів, коледжів, технічних інститутів, середніх шкіл, мовних шкіл та літніх таборів по всій Канаді мають можливість запрошувати іноземних учнів та студентів на короткотривалі та довготривалі освітні програми.

При канадських університетах були створені міжнародні офіси, завданням яких було налагодження міжнародних відносин, створення зарубіжних представництв, направлення делегацій з-за кордону з метою обміну досвідом, підписання угод про співпрацю, збір інформації і залучення фінансової підтримки для студентів та викладачів Північноамериканських університетів у сфері навчання та науково-дослідної роботи. Таким чином, освітні консорціуми не лише створюють національний бренд вищої освіти, а й підтримують академічне співробітництво.

Яскравим проявом впливу міжнародних організацій на розвиток процесу академічної мобільності студентів є поява численних міжнародних програм академічних обмінів, наявність міжнародних грантів і стипендій для навчання за кордоном, ініціативність канадських студентів до короткотривалого та довготривалого навчання за кордоном, постійний інтерес іноземних студентів до канадських університетів, популярність міжнародних молодіжних програм тощо. Серед таких найбільш популярними є Програма «Ініціатива міжнародної академічної мобільності», «Регіональна програма академічної мобільності», «Північноамериканська програма мобільності вищої освіти», Програма «Канада – ЄС зі співробітництва в галузі вищої освіти, професійної підготовки та молоді», Програма «Міжнародний досвід Канади», Магістерські курси «Erasmus Mundus» та ін.

Зазначимо, що донедавна участь федерального уряду в напрямку академічної мобільності студентів носила рекомендаційно-координаційний характер. Проте, починаючи із початку ХХІ ст., уряд Канади на законодавчому рівні заохочує студентів університетів та коледжів до участі в міжнародних академічних програмах мобільності через фінансову підтримку. У період з 2000 до 2010 року гранти на освіту отримали більш ніж 100 000 студентів, у тому числі на навчання за кордоном. Розмір гранту становить в середньому 3 000 канадських доларів на рік. Крім того, у 2008 році уряд Канади оголосив про впровадження дослідницьких та стипендіальних програм для студентів та випускників канадських університетів у рамках діяльності Ради з досліджень у сфері природничих наук та інженерії, Ради досліджень у сфері соціальних та гуманітарних наук та Канадського інституту з досліджень у сфері

здоров'я. Федеральні інвестиції мають на меті зробити студентів канадських ВНЗ конкурентоспроможними, а Канаду – світовим провайдером освітніх послуг.

Встановлено, що безпосереднє регулювання розвитку академічної мобільності здійснюється урядами провінцій. Традиційно, найуспішнішими є уряди провінцій Онтаріо, Британської Колумбії, Альберти, Квебеку та Манітоби. До прикладу, уряд Британської Колумбії в 1989 р. розробив систему прийняття академічних кредитів, що є важливою умовою академічної мобільності; інші провінції Канади теж використовують цю систему. Крім того, уряд Онтаріо проводить кампанію міжнародного маркетингу вищої освіти, надаючи інформацію для потенційних міжнародних студентів та беручи участь у міжнародних освітніх конференціях у різних куточках світу. Щобільше, Міністерство освіти Онтаріо фінансує програми двостороннього обміну, зокрема «Онтаріо – Роне-Альпе» (Франція), «Баден – Вюртемберг» (Німеччина), «Магараштра – Гоа» (Індія) тощо [12]. Зазначимо, що на сучасному етапі розвиток академічної мобільності провінцій спрямований на формування регіональних програм мобільності та зміцнення економічної прибутковості канадських інституцій вищої освіти.

Висновки. Отже, аналіз законодавчих актів федерального та провінційного урядів Канади засвідчив, що розвиток академічної мобільності студентів є пріоритетним напрямом модернізації вищої освіти Канади. Було виокремлено 4 етапи розвитку академічної мобільності у системі вищої освіти Канади, серед яких: початковий, перехідний, інтеграційний та стратегічний. Протягом перших двох досліджуваних періодів суб'єктами організації академічної мобільності студентів виступали міжнародні та національні організації. Під час третього етапу розвитку посилюється роль провінційних урядів Канади, а протягом четвертого етапу – федерального уряду Канади. Основними напрямками діяльності суб'єктів організації академічної мобільності студентів у системі вищої освіти Канади є розвиток національної освітньої системи в межах інтернаціоналізації вищої освіти, маркетинг та популяризація програм академічних обмінів, фінансування регіональних та національних програм з розвитку академічної мобільності.

Перспективами подальших пошуків у цьому напрямі ми вбачаємо в дослідженні тенденцій розвитку академічної мобільності студентів та мотивації участі студентів у програмах академічних обмінів.

Література:

1. Action plan of Canadian Consortium for International Education Marketing (Canadian association of public schools – international, AUCC, Languages Canada, ACCC, CBIE) [electronic resource]. – URL : <http://caie-caei.org/wp-content/uploads/2011/07/CCIEMActionPlan.pdf>.
2. Advanced Education and Technology Business Plan 2008-11, Alberta [electronic resource]. – URL : www.advancededandtech.gov.ab.ca.
3. Agreement between the European Community and Canada establishing a cooperation programme in higher education and training [electronic resource]. – 1995 (2006). – URL : http://eacea.ec.europa.eu/bilateral_cooperation/eu_canada/programme/documents/agreement_eu_canada.pdf.
4. AUCC Statement: Canadian universities and the Bologna process [electronic resource]. – 2008. – URL : http://www.aucc.ca/_pdf/english/statements/2008/bologna_process_06_20_e.pdf.
5. British Columbia's International Education Strategy 2012 [electronic resource]. – URL : <http://www.aved.gov.bc.ca/internationaleducation/forms/InternationalEducationStrategyWEB.PDF>.
6. Canada in the World [electronic resource] // Canadian Foreign Policy Review. – 1995. – URL : http://www.dfait-maeci.gc.ca/foreign_policy/cnd-world/menu-en.asp.
7. Canada's International Policy Statement [electronic resource]. – 2005. – URL : <http://www.acdi-cida.gc.ca/ips-development>.
8. Council of Ministers of Education, Canada. Learning content and strategies for living together in the 21st century [electronic resource]. – 2001. – URL : <http://www.cmec.ca/publications/lists/publications/attachments/33/ice46-ca.en.pdf>.
9. Council of the Federation: An International Education Marketing Action Plan for Provinces and Territories. Bringing Education in Canada to the World, Bringing the World to Canada [electronic resource]. – 2011. – URL : www.councilofthefederation.ca/pdfs/COF_Bringing_Ed_to_Canada_Eng_final.pdf.
10. Internationalization: Supporting the dynamism of Quebec's universities (Conseil supérieur de l'éducation) [electronic resource]. – URL : <http://www.cse.gouv.qc.ca/fichiers/documents/publications/50-0449A.pdf>.
11. International Education Strategy of the Province of Manitoba 2009–2013 [electronic resource]. – URL : http://www.gov.mb.ca/ie/pdf/ie_strategy2009.pdf.
12. Ontario Budget 2005: Backgrounder: Reaching Higher: The Plan for Postsecondary Education, May 11, 2005 [electronic resource]. – URL : <http://www.fin.gov.on.ca/en/budget/ontariobudgets/2005/pdf/bke1.pdf>.
13. Post-Secondary Learning Act [electronic resource]. – Ontario, Edmonton : Queen's Printer, 2000. – URL : http://www.qp.gov.ab.ca/documents/Acts/P19P5.cfm?frm_isbn=0779734335&type=htm.
14. Steenkamp Ph. The Development of Ontario's Internationalization Strategy [electronic resource] / Ph. Steenkamp // Internationalization Policy and Strategy. Canadian e-Magazine of International Education. – September 2008. – Vol. 1, Issue 3. – URL : <http://emagined.apps01.yorku.ca/internationalization-policy-and-strategy/the-development-of-ontarios-internationalization-strategy>.